

DOI 10.34132/pard2024.23.11

Oleksandr Yevtushenko
Julia Horenko

THE NATIONAL STATE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND GLOBAL DEMOCRACY

The article provides a theoretical and methodological analysis of the processes of globalization and global democracy, examining how these processes alter the position, role, and functions of the modern nation-state while it contends with challenges posed by globalization yet strives to maintain its sovereignty.

It is characterized that under the pressure of globalization, changes are occurring in the political and economic spheres that influence nation-states, leading to a gradual erosion of their sovereignty and increased susceptibility to economic influences from other states or transnational corporations.

It is noted that the processes of globalization demonstrate the inability of states to fully protect their own interests and citizens from global economic and financial crises, informational impacts, environmental degradation, etc. In such circumstances, the nation-state is no longer the primary actor in the system of international relations, resulting in weakened centralized state institutions, shifts in the perception of state sovereignty, and the emergence of new structures within the global governance system.

It is substantiated that global democracy, as a phenomenon introduced by the processes of globalization, is a form of implementation of the universal system of political democratic values as the basis for building a democratic society and the formation of public institutions that are the basis of democracy.

It is determined that global democracy is a process of relations between states based on a certain value and normative basis that unites them and keeps them active in the field of certain relations, characterized by the improvement of interconnection between states through the formation of a single information space and the need for a new political order of the world.

It is emphasized that the processes of globalization and global democracy are objective processes of convergence of political systems of the world, formation of a policy of common standards and approaches to solving common civilization problems.

It is concluded that for Ukraine, in the context of globalization and global democracy, the main factors of strengthening its sovereignty are the establishment of relations with the international community on the principles of democratic governance, development of a competitive economy, democratization of all spheres of public life, socio-political unity of a civil nation, territorial integrity, and sustainable development of the state.

Key words: *globalization, global democracy, nation-state, sovereignty, transnational corporations, European Union.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розвиток української держави та її інтеграція в єдиний європейський та світовий простір вимагає вивчення проблем пов'язаних з процесами глобалізації, що поступово охопила всі сфери суспільства – політичну, культурну, соціальну тощо. Західними вченими глобалізація розглядається, як загальносвітова тенденція формування єдиного глобального суспільства на основі посилення взаємозалежності національних економік, тому що сприяє інтеграції держав і народів світу, налагодженню між ними комунікації, усуваючи штучні перепони потокам товарів, послуг, капіталу, знань і людей через кордони [21, с. 24].

Річ у тім, що «глобалізація посилила світову взаємозалежність і взаємопов'язаність» [16, с. 41], сприяла глобальному переходу країн до демократії, вплинув на розвиток всього світового співтовариства, всіх сфер людської діяльності. Актуальність питання полягає в тому, що глобалізація змінює місце, роль та функції сучасної національної держави, яка протистоїть глобалізаційним викликам, зберігаючи свій суверенітет. По суті XXI століття змінює ставлення до національної держави.

Якщо говорити про глобалізацію з позитивної сторони, то саме глобалізаційні світові процеси можуть відкрити великі можливості

для держав, об'єднуючи їх на міжнародному рівні і, таким чином знижуючи або ж долаючи конкуренцію між ними за однополносність і монополію на правління.

В той же час, повертаючись саме до нашої теми дослідження просліджується тенденція до послаблення національних держав, які підпадають під вплив глобалізації. Вирішальну роль в умінні протистояти глобалізаційним викликам і пристосуватись до зовнішніх умов відіграє саме гнучкість публічної влади. Тобто наскільки якісно вона сформована і розвита в країні й буде залежати ефективність збереження саме національної держави.

Дослідження проблем трансформації національної держави в умовах глобалізації та глобальної демократії передбачає вивчення особливості цього процесу для сучасної України. У загальному вигляді проблема полягає в тому, що запровадження доктрини національного суверенітету виступає передумовою демократичного розвитку суспільства та є стимулом створення демократичної держави, держави для народу, на принципах справедливого, надійного, некорупційного управління суспільними й публічно-політичними відносинами й процесами. В той же час під впливом глобалізації у світі фіксується стійка тенденція до поступової втрати державами національного суверенітету, що підриває статус держави як головного суб'єкта міжнародних відносин й ставить на порядок денний питання про здатність ліберальної демократії пристосуватися до нових обставин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми. Теоретичну основу дослідження складають праці, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме: В. Андрущенко [1], Ю. Байдін [2], С. Блавацький [3], Р. Бурбах [27], Р. Войтович [5], В. Воронкова [6], Ку Дж., Ю Дж [35], Л. Клейр [33], В. Коваленко [10], Н. Краус [33], Н. Краус і К. Краус [34], І. Кресіна [12], Т. Левіт [36], Джон Мадлі [32], С. Мотрен [15], О. Олійник [16], І. Погорська [17], Е. Прушківська [18], М. Пшеничний [19], В. Робінсон [40], У. Робінсон [27; 40], Р. Робертсон [39], Дж. Розенау [41], О. Скрипнюк [20], Дж. Стігліц [21], І. Терлецька [22], А. Феррер [28], Ф. Фукуяма [29], А. Хейвуд [30], С. Хоффман [31], В. Цикін [23], Б. Юськів [24], І. Яковюк [26] та багато інших. Незважаючи на велику кількість

публікацій, присвячених глобалізації як наукового поняття, оцінки проявів та наслідків глобалізації, визначення впливу глобалізації як загальносвітової тенденції на розвиток національних економік тощо.

Формулювання мети статті. Метою статті є вивчення суті національної держави в умовах глобалізації та глобальної демократії, а також виявлення перспектив для розвитку Української держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах глобалізація змінює місце, роль та функції національної держави, яка більшу частину своїх функцій передає міжнародним об'єднанням, а в середині держави територіальним органам місцевого самоврядування. Термін «глобалізація (від лат. globus – куля) – новітній трансформаційний процес (низка взаємопов'язаних процесів) у просторовій організації локальних, регіональних і світових економічних зв'язків та відповідних соціальних відносин» [8]. Свого поширення поняття «глобалізація» в науковій літературі набула у 80-90 рр. ХХ століття. Вчені пов'язують появу терміну «глобалізація» з Гарвардською школою бізнесу та глобальною діяльністю транснаціональних корпорацій. У 1981 році терміном скористався Дж. Маклін для характеристики історичного процесу посилення глобалізації соціальних відносин [18, с. 161], у 1983 році його використав американський професор Т. Левіт в статті «Глобалізація ринків» [36, с. 92] пояснюючи феномен «злиття ринків окремих продуктів, які виробляють великі багатонаціональні корпорації» [18, с. 162].

Говорячи про передачу своїх функцій національної держави міжнародним організаціям в даному випадку можна говорити про втрату національною державою своєї суті та основного призначення, а саме мова йде про втрату самовизначення, самоорганізації й самовираження нації відповідної держави. Вищезазначена ситуація є негативним явищем та небажаним наслідком впливу глобалізації.

На зв'язок глобалізації зі становленням єдиного світового порядку вказує англійський соціолог Р. Робертсон, визначаючи «глобалізацію як поняття, що стосується як стискання світу, так і інтенсифікації свідомості світу в цілому» [39, с. 8], що пов'язані з економічними, політичними, культурними та іншими процесами.

Виходячи з цього, просліджується позитивний наслідок глобалізації як процесу, що відкриває широкі можливості для економіки загалом, зближення культур різних народів, обмін досвідом в політичній та інших сферах суспільно-державного життя.

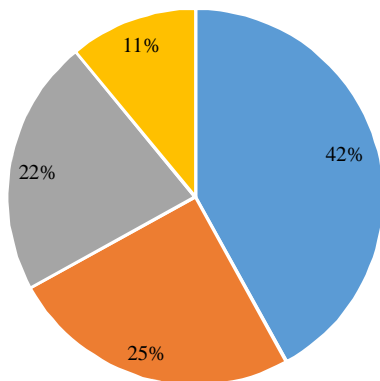
Так, Е. Хейвуд аналізуючи складові цього поняття, вказує, що термін «глобальний» по-перше, вказує на планетарний характер явища глобальної політики, яка реалізується на рівні Землі під впливом глобалізації, а по-друге – на його «всеосяжний» і «всеохопний» характер, що характеризує зростання кількості політичних питань, які мають «глобальний» характер, зокрема «проблеми навколишнього середовища, адже природа є взаємопов'язаним цілим (в якому все впливає на все)» [30, с. 1-3].

Історія глобалізації на думку дослідників починається з початком відкриття Нового Світу (1492 р.), що характеризується поступовим «формуванням світового міжнародного ринку товарів» і торгово-транспортних мереж. За триста років пише А. Феррер внутрішньо-регіональна торгівля скоротилась до 42%, а світовий товарообіг (між Європою, Америкою, Азією, Африкою) зріс до 58% (Діаграма 1) [28, с. 75].

Зазначимо, що на торгівлю Африки з Європою, Америкою, Азією припадало приблизно 11%, половину яких становила работоргівля з Америкою.

Як бачимо взаємозалежність держав починається давно, насамперед у економічній сфері, однак лише в кінці ХХ ст. вона вийшла за межі економіки, охопив єдиними економічними, політичними, соціальними та культурними взаєминами всі людські співтовариства. Поступово глобалізація захоплює всі сфери суспільного життя й створює умови інтегрованості і взаємозалежності в світі різних видів діяльності, зачіпаючи суверенітет держав. Відбувається «процес системного переходу функціонування соціуму від рівня переважно національного до транснаціонального шляхом створення і посилення транснаціональних взаємозв'язків і взаємодії в ньому в усіх сферах життєдіяльності – політичній, економічній, соціальній, культурній, екологічній тощо» [24, с.13].

Світовий ринок товарів на початку XIX століття



- внутрішня регіональна торгівля
- європейська-американська торгівля
- європейська-азійська
- торгівля Африки з країнами Європи, Америки та Азії

Діаграма 1. Світовий товарообіг на початку XIX століття.
Джерело: складено на основі: [28]

Зазначимо, що на торгівлю Африки з Європою, Америкою, Азією припадало приблизно 11%, половину яких становила работоргівля з Америкою.

Як бачимо взаємозалежність держав починається давно, насамперед у економічній сфері, однак лише в кінці XX ст. вона вийшла за межі економіки, охопив єдиними економічними, політичними, соціальними та культурними взаєминами всі людські співтовариства. Поступово глобалізація захоплює всі сфери суспільного життя й створює умови інтегрованості і взаємозалежності в світі різних видів діяльності, зачіпаючи суверенітет держав. Відбувається «процес системного переходу функціонування соціуму від рівня переважно національного до транснаціонального шляхом створення і посилення транснаціональних взаємозв'язків

і взаємодії в ньому в усіх сферах життєдіяльності – політичній, економічній, соціальній, культурній, екологічній тощо» [24, с. 13].

В. Цикін вважає, що глобалізація прискорює – «взаємозалежність» держав та суспільств, тому що вона є «об'єктивним соціальним процесом, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, національних політичних та соціальних систем, національних культур, а також взаємодія людини та навколишнього середовища. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці, капіталу. Це нова стадія інтернаціоналізації господарської та інших галузей життя людства» [23, с. 7]. Отже глобалізація утворює єдиний простір та є наслідком міжнародного поділу праці через розвиток капіталу і перетворенням його у глобальний капітал. В той же час не можна забувати про зміни, які відбуваються не тільки в економіці, а й в публічно-політичній сфері у випадку неготовності держав до небажаних наслідків глобалізації.

Процес глобалізації, на думку В. Воронкової «передбачає реорганізацію виробництва в просторі, взаємопроникнення промислових підприємств через державні кордони, розширення фінансових ринків, збільшення частки іноземних прямих інвестицій в економіки, що розвиваються, розширення глобального ринку праці, розповсюдження технологій, міжнародних комунікацій і всесвітньої культурної інтеграції, споживацьких товарів; масові переміщення населення» [6, с. 23].

Велика кількість дослідників пов'язують глобалізацію з процесом фундаментальної трансформації, що веде людство в нову історичну епоху [27, с. 10]. Разом із цим є й такі, що вважають, що глобалізація руйнує умови людського існування, підриває автономію національних держав, їхню здатність захищати своїх громадян за допомогою регулювання економічних процесів та перетворює весь світ на колонію транснаціональних корпорацій (далі ТНК) [33, с. 143; 40, с. 11].

На думку американського економіста Дж. Стігліца є ті хто демонізує глобалізацію, але й ті, для кого «глобалізація (асоціюється з тріумфальним капіталізмом американського типу), тобто сприяє прогресу, тому країни, що розвиваються, повинні прийняти її,

якщо вони хочуть ефективного зростання і подолання бідності. Однак великої кількості країн глобалізація не принесла обіцяних економічних вигод» [21, с. 23].

Наступна проблема на думку американського вченого С. Хоффмана полягає в тому, що глобалізація несе загрозу й створює умови для терористичних атак, тому що «тероризм – це кривава ланка, що поєднує міждержавні відносини з глобальним суспільством» [31, с. 105].

Зокрема Я. Коваль бачить небезпеку для збереження суверенітету та функцій національної держави в тому, що глобалізація сприяє розвитку ТНК. Дослідниця вважає, що «в умовах глобалізації функції національної держави, яка традиційно володіла потужними важелями впливу, намагаються перебрати на себе ТНК, більшість із яких за своїм економічним потенціалом є більш потужнішими, ніж десятки національних держав» [11, с. 78].

Єдиної точки зору на розуміння «глобалізації» серед науковців в світі не існує, тому вони розглядають її і як соціальний процес, і як стан суспільства, і як систему взаємовідносин і, як чергову стадію соціально-політичного устрою. Як слушно наголошує І. Кресіна «в кожній науковій галузі акценти у визначенні зміщуються з урахуванням предмета вивчення» [12, с. 10].

Виходячи із світової практики основними факторами зміцнення суверенності національної держави є потужна, конкурентоспроможна економіка та ефективна внутрішня політика, яка базується на соціально-політичній нації. Вчені вважають, що саме єдність нації може виступати визначальним критерієм суверенності національної держави. Здебільшого однією із умов суверенітету національної держави є реалізація національної ідентичності та національного самовираження [34, с. 212].

Так І. Яковюк визначає «держави, як територіально-політичні організації, що встановлюють межі свого владарювання саме завдяки суверенітету» [26, с. 56-58]. Можна сказати, що саме суверенітет є базовою цінністю й основою ефективної реалізації державою багатогранних функцій. Згідно «Декларації про державний суверенітет України» державний суверенітет – це «верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Української держави

в межах її території як незалежного і рівноправного суб'єкта міжнародних відносин» [7].

Звичайно, що суверенітет – це найважливіша ознака, властивість держави, що виражається в її «повній самостійності, верховенстві у внутрішній і незалежності у зовнішній політиці», тому він «водночас є вищою владою й водночас першоджерельною владою» [17, с. 39]. Суверенітет характеризує право держави «визначати свою внутрішню та зовнішню політику, дотримуючись норм міжнародного права та міжнародно-правових зобов'язань» [20, с. 21-22].

Необхідно зауважити, що «у внутрішньому вимірі суверенітет подається як ідея остаточної й абсолютної влади в політичному співтоваристві. Тут суверенітет і держава пов'язані нерозривно. Зовнішній вимір суверенітету визначається, насамперед, як конституційна незалежність, як влада, джерелом якої є конституція держави» [17, с. 41].

В умовах глобалізації, тобто становлення глобальної соціально-правової системи, відбувається трансформація національного суверенітету окремих країн під впливом, як потужних наднаціональних сил, так і добровільно самими національними державами. Важливим є те, що під тиском глобалізації відбуваються зміни в політичній та економічній сферах, які впливають на національні держави, що поступово втрачають частину свого суверенітету та підпадають під економічний вплив інших держав, або ТНК.

Прихильники глобалізації наполягають на тому, що нічого поганого в цьому процесі не має, просто держави делегують частину своїх владних повноважень наднаціональним організаціям, тобто не відмовляються від свого суверенітету на їхню користь, щоб відстоювати власні національні інтереси.

Однак варто звернути увагу на те, що в умовах глобалізації поява нових міжнародних суб'єктів, які, мають економічну владу, призводить до змін в першу чергу політичної влади, через посилення впливу великого міжнародного капіталу на політику. Треба наголосити, що поява на міжнародній арені конкурентів держави транснаціональних корпорацій і наднаціональних структур

призводить до того, що міжнародний капітал облутує світ новими мережевими зв'язками і робить кордони держав прозорими.

Позитивним наслідком цього процесу є те, що ТНК створюючи спільні підприємства з менш розвинутими країнами інвестують в їх економіку. При організації виробництва ТНК запроваджують нові технології й методи організації виробництва та управління. Що позбавляє слаборозвинуті країни від витрат на організацію виробництва й дозволяє їм підвищити власні темпи зростання економіки.

Негативним наслідком є нерівність у розподілі доходів, підрив національного суверенітету, виникнення протиріч, конфліктів, між державами, нерациональне використання природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища, що породжує появу екологічних проблем, появу тіньового бізнесу, корупції, прояви тероризму. І Терлецька вказує на виникнення «соціальної нерівності між державами і всередині країн та ін., що вимагає активізації і нової якості діяльності суб'єктів політичної влади, у тому числі міжнародних політичних інституцій, які мають діяти в інтересах всього людства, а не вузького кола світової олігархії» [22, с. 50].

На думку вчених дуже важливим є усвідомлення того, що глобалізація та транснаціоналізація міжнародних відносин держави ввійшли в нову еру всесвітньої «турбулентності» [41]. Термін «турбулентність» почали вживати у другій половині минулого століття для характеристики різких змін на ринках капіталів, споживчого попиту, динаміки цін, попиту на фінансові та інші ресурси [13, с. 8].

Отже глобальна «турбулентність» спричиняє різні події, які важко прогнозувати і які спричиняють глобальні соціально-економічні наслідки (зокрема, пандемія COVID-19, воєнно-політичні конфлікти, гібридні війни, інформаційна революція, нарощування ядерного потенціалу, тероризм, майнове розмежування людей, посилення бідності, екологічна та інформаційна небезпеки, вичерпність ресурсів, корупція) тощо) та є «основною загрозою світу, який стоїть на краю прірви» [1, с. 511].

Глобалізація породжує боротьбу транснаціональних корпорацій за надприбутки, зростає рівень споживання ТНК природних

ресурсів, а неконтрольована глобальна торгівля породжує небажання дотримуватись декларацій і правил чесної гри. «Зокрема, в доповіді Римського Клубу відзначається, що Світова організація торгівлі стверджує, що торгівля має пріоритет над питаннями охорони довкілля, здоров'я та соціальної справедливості, незалежно від бажань урядів чи людей, яких він представляє. Зрозуміло, що така позиція організації нівелює всі зусилля ООН щодо досягнення концепції сталого розвитку, порятунку планети та збереження її для майбутніх поколінь» [14, с. 528].

Нарешті, потрібно згадати, що за даними Світового банку у світі нараховується понад 40 тисяч ТНК, які «включені в економіку 150 держав світу і які контролюють більше половини світової промисловості, 63% зовнішньої торгівлі, до 80 % патентів та ліцензій на нову техніку та технології. П'ять потужних ТНК здійснюють ревізію більше половини світового виробництва товарів тривалого користування, а також літаків, електронного обладнання, автомобілів, дві треті компанії контролюють всю міжнародну мережу телекомунікацій» [10].

Вчені Вищої технічної школи Цюріха використовуючи базу даних Orbis, яка містить інформацію про 37 млн. компаній та інвесторів по всьому світу, виділили і проаналізували взаємозв'язки 43060 ТНК. Їх висновок: 147 ТНК («корпоративних монстрів») володіють великою частиною глобального ринку, та контролюють 40% всього світового доходу, що дозволяє їм здійснювати великий вплив на світову економіку [4]. По суті менше 1% усієї кількості ТНК контролюють 40% світового доходу.

На думку Джона Маделей інвестиції ТНК в економіку держав, що розвиваються, обіцянки створити робочі місця для місцевого населення, роблять уряди цих країн, залежними від них. Однак ТНК не переймаються долею приймаючих країн, а тому, якщо інша приймаюча країна буде для них більш перспективною, то вони виведуть свої інвестиції із приймаючої країни, що неминуче призведе до погіршення соціально-політичної ситуації, катастрофічних соціальних наслідків, а відсутність робітників високої кваліфікації, по суті паралізує розвиток в країні промисловості [32].

Отже, діяльність ТНК не обмежується рамками однієї держави, а має транскордонний характер, тому що ТНК створюються в межах функціонування світового господарства. Таким чином, ТНК завдає шкоду національній економіці приймаючої держави й певною мірою підриває її суверенітет, навіть не порушуючи її законів [19, с. 342].

А тому, вважаємо головною метою збереження національної держави – зміцнення суверенітету, створення умов для ефективного і дієвого розвитку й функціонування публічної влади, усіляке підтримання й сприяння розвитку самовизначення нації, реальне утвердження принципів справедливості, законності, захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадян, а не залучення іноземних інвестицій, що в подальшому у випадку їх же незацікавленості, може призвести до часткового розхитання економіки, можливої економічної кризи, якщо країна виявилася неготовою до такого повороту, або ж контролювання дій урядів країн, в які вкладено іноземні інвестиції, вплив на суспільно-державні відносини.

Можна стверджувати: якщо у ХХ ст. звуження обсягу суверенітету держав та передачу частини повноважень і функцій різним міжнародним організаціям пояснювалось спрощенням входження держав у світове господарство, то у ХХІ ст. актуальним стає питання збереження та зміцнення суверенітету. Постає питання: поступка державами частини своїх суверенних прав щодо самостійного формування і реалізації національної політики у різних сферах життєдіяльності суспільства підриває чи ні державний суверенітет?

Важливо згадати про те, що існує точка зору, яка пояснює, що сучасні держави дедалі будуть змушені поступатися частиною своїх прав при ухваленні політичних рішень, щоб справитися з наявними глобальними проблемами і загрозами. Існуюча взаємозалежність держав вимагає певної міри узгодженості між ними і певних компромісів в питаннях державного суверенітету. Питання суверенітету напряму пов'язані з майбутнім світоустроєм. Процеси глобалізації показують неспроможність держав в повній мірі захистити власні інтереси, а також громадян від світових економічних та фінансових криз, інформаційних впливів від

погіршення екології тощо. В таких умовах національна держава вже не є основним суб'єктом в системі міжнародних відносин, що призводить до ослаблення централізованих інституцій державної влади і до «девальвації» державного суверенітету. А принцип непорушності державного суверенітету, як і державні кордони перешкоджають глобальному економічному розвитку.

То виникає питання, що важливіше: зміцнення національності держав чи відповідність тим глобалізаційним процесам, які відбуваються у світі і втрата таким чином своєї ідентичності?

Вивчаючи зв'язок глобалізації і суверенітету С. Блавацький вважає, що «Підкоряючись диктату економічної доцільності, держави відкривають свої кордони й зазнають навали іноземних валют, міжнародних терористів, наркотиків, потоків інформації, що виходять з інших країн, сект, громад тощо. Усе це неминуче знижує ефективність функціонування державного апарату і змушує шукати нові способи й форми розв'язання насущних проблем» [3].

На думку дослідників глобальний ринок є позитивним явищем, однак він не може вирішити соціальні проблеми людства, що є справою урядів, які й повинні займатися соціальними проблемами. Що дає змогу вважати, що глобальний економічний ринок підриває основи державного суверенітету. Закони вільного ринку стають важливішими, ніж закони, що приймаються парламентом країни. Населення не може вплинути на рішення, що здебільшого приймаються міждержавними (наднаціональними) органами ТНК, які керуються власними вузькокорпоративними інтересам не враховуючи інтереси народу країни. Національна держава в таких умовах перестає бути гарантом збереження державного суверенітету й демократичних устоїв суспільства. А конституційне закріплення, що єдиним джерелом влади в державі є народ стає тільки конституційно закріпленою фікцією, з можливістю її здійснення тільки один раз на декілька років.

З іншого боку, показовим є утворення європейськими державами Європейського Союзу (далі ЄС), як економічної і політико-правової системи, якій добровільно держави члени ЄС передають значну частку своїх суверенних прав (зокрема – це стосується економічних, валютно-фінансових питань, а в перспективі – питань зовнішньої

політики та оборони). ЄС, як наднаціональне утворення має власну правову систему, власний суд, який у разі виникнення суперечностей між законами ЄС і законами її членів пріоритет віддається законам ЄС. Все це викликає у країнах ЄС і країнах-кандидатів на членство побоювання щодо обмежень їх державного суверенітету. Під суверенітетом звичайно розуміється «політико-правова властивість державної влади, що виражається у її верховенстві на своїй території (внутрішній аспект) і незалежності у міжнародних відносинах (зовнішній аспект). Держави виступають як територіально-політичні організації, що встановлюють межі свого владарювання саме завдяки суверенітету» [26, с. 56-58].

Г. Яворська звертає нашу увагу на те, що «країни-члени «об'єднують» (pool) певні важливі аспекти своїх суверенних прав», а «об'єднання суверенітетів» - це лише «об'єднання системи прийняття рішень у процесі міжнародного співробітництва». Але «принцип консенсусу (одноголосного прийняття рішень на основі згоди всіх учасників) залишає суверенітет недоторканим, надаючи кожній з країн-учасниць право одностороннього вето на будь-яке рішення» [25]. Ю. Байдін погоджується з цим судженням, вважаючи що «об'єднання» окремих суверенних прав держав-членів ЄС залишає їх суверенними державами [2].

Важеними сферами, в яких глобалізація обмежує суверенітет держав, на думку дослідників є:

- зростання міжнародної торгівлі та ринків капіталу, що обмежує здатність національних держав контролювати свою внутрішню економіку;
- делегування національними державами певних повноважень міжнародним організаціям;
- виникненням нового міжнародного права, яке обмежує здійснення незалежної внутрішньої політики держав [35].

Треба звернути увагу на те, що в умовах всезагального процесу глобалізації відбувається виникнення нових суспільних трансформацій, що впливають на суспільно – державні відносини й подальший розвиток демократії (певний спосіб інституціоналізації політичного устрою), тобто формування глобальної демократії. Яка характеризує якісну зміну соціально-політичного стану світового

співтовариства. Запровадження в науковий обіг поняття «глобальна демократія», розвиток якої пов'язують із західноєвропейськими суспільствами, допомагає осмислити її основні елементи та особливості впливу на систему державного управління перехідних суспільств, існуючу систему міжнародних відносин.

В умовах глобалізації сучасне західне суспільство й далі залишається важливим ідеологічним орієнтиром для людства через утвердження глобальної (ліберальної, яка захищає принципи приватної власності та підприємництва) демократії, як типу політичного устрою, де реалізуються громадянські та політичні права, а також проводяться справедливі, конкурентні та загальні вибори. Наприклад, такий тип політичного устрою існує у США та інших економічно розвинених країнах. Саме тому вважає С. Мотрен «демократія – найпридатніша форма до діалогічно-міжцивілізаційних взаємин» [15, с. 187]. Отже без «держави сучасна демократія неможлива» підкреслюють Дж. Лінч і А. Степан [37, с. 17], тому що саме демократія створює цивілізовані умови життя для громадян, залучає їх до суспільного життя і дає змогу знаходити й ефективно використовувати форми їх нормального співіснування.

Глобальна демократія як явище, що привнесене процесами глобалізації, є формою реалізації всезагальної системи політичних демократичних цінностей, що знайшли відображення у Загальній декларації прав людини (Міжнародному пакті про громадянські та політичні права), як основи побудови демократичного суспільства й формування громадських інститутів, що є основою демократії. Акцентуючи увагу на позитивних аспектах глобальної демократії можна вважати, що саме вона приходить на зміну національним моделям демократії, якісно змінює всю систему міжнародних відносин.

На нашу думку, глобальна демократія, як напрям розвитку світової спільноти і XXI столітті, являє собою набір демократичних стандартів, формування та реалізації всезагальної системи демократичних, політичних цінностей в країні. На думку Р. Войтович глобальна демократія пов'язана із західноєвропейським вектором суспільного розвитку, який характеризується руйнацією тоталітарних режимів в країнах Центрально-Східної Європи.

Глобалізація прискорює зростанню демократії у світі, як «усталеної системи демократичних цінностей, але це не обов'язково означає, що ці цінності можуть поділятися та відповідно впроваджуватись у межах кожного суспільства» [5, с. 481].

При цьому слід мати на увазі, що для українського суспільства глобальна демократія є фактором демократизації всіх сфер суспільного життя, формування людини саме демократичного типу. Можливість співіснування і взаємодії з розвинутими країнами, в умовах сучасного науково-технічного процесу для кращого життя і розвитку майбутніх поколінь.

Вважаємо, що глобальна демократія – це процес взаємовідносин держав, що будується на певній ціннісно-нормативній основі, яка їх об'єднує й утримує їх активність в полі визначених взаємовідносин. Однак можуть відбуватися відхилення від заданих параметрів, що може привести до заміни демократії на недемократичну – модель взаємодії.

Отже, вплив глобалізації й глобальної демократії спрямований передусім на створення демократичних передумов суспільного розвитку, а точніше на підготовку можливого здійснення демократичного вибору державами, які можуть забезпечити поширення демократичних стандартів розвитку в умовах глобалізації. Для сучасної держави основними функціями є: підтримка внутрішнього порядку; забезпечення оборони від загроз ззовні; підтримка інфраструктури комунікацій; здійснення економічного перерозподілу [38, с. 185-213]. В той же час глобалізація і транснаціоналізація, підкреслює В. Шойерман – це фактор, що знижують відносну значущість суверенної держави та державності для демократизації [42, с. 41-63].

В умовах поглиблення глобалізації й глобальної демократії відбуваються зміни в різних сферах життя: політики, економіки, культури, екології, зростає взаємозв'язок між державами через «формування єдиного інформаційного простору» [9, с. 426], а також змінюється завдання національної держави (Рис. 1)

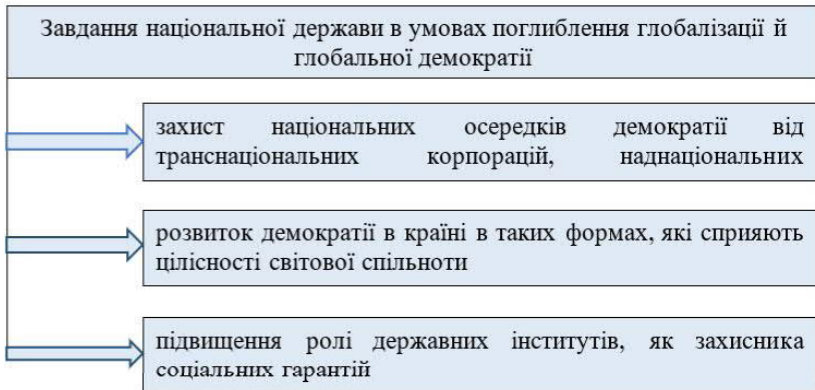


Рис. 1. Завдання держави в умовах поглиблення глобалізації й глобальної демократії.

Джерело: складено авторами

Крім того, тенденція уніфікації світу викликана глобалізацією не веде до зникнення цивілізаційних відмінностей, особливо у сферах культури, способу життя, моделей поведінки. Навпаки, відбувається небувале зростання соціокультурної своєрідності та самобутності. Звідси нагальне завдання національної держави – сприяти реалізації об’єктивно зростаючого прагнення народів до збереження самобутності, спрямовуючи їх у русло солідарності і терпимості. Поки що у людства немає інших дієвих інститутів, здатних впоратися з цим завданням.

Також потрібно враховувати, що глобалізація й глобальна демократія змінюють суспільні відносини та стереотипи поведінки, що призводить до збільшення рівня конфліктності, виникнення масових протестних рухів. В таких умовах національна держава запобігає руйнівним впливам, тому що спрямовує дії населення у конструктивному напрямку.

Можна стверджувати, що національна держава в епоху глобалізації не тільки входить в складні інтеграційні структури, участь у яких неможлива без її соціально-економічної спроможності та міжнародної відповідальності. Крім того, у держави залишаються військово-політичні функції, її інституції здійснюють

адміністративно-розпорядчу та регулюючу діяльність у різних сферах життя суспільства.

Отже, в умовах глобалізації й глобальної демократії, відбувається покращення взаємозв'язку між державами через формування єдиного інформаційного простору, зростає потреба в новому політичному устрої світу, зміни існуючих міжнародних інститутів, зокрема ООН, яка є асоціацією держав, а її члени-держави ревно захищають власні інтереси. Європейський Союз, Міжнародний валютний фонд теж здійснюють владу, тобто є інструментом наднаціонального правління. Важливого значення набуває з'ясування параметрів світопорядку, складу і функцій основних акторів світової політики, характеру взаємодії між ними.

Все – це на думку Ф. Фукуями перетворилося на «першорядну світову проблему», масштаби якої повною мірою ще не усвідомлені світовим співтовариством, але глобалізація, набирає темпи, її масштаби наростатимуть [29].

Виходячи з цього, вважаємо нагальним і необхідним пошук урядами країн дієвих методів уникнення або ж подолання можливих негативних наслідків глобалізації в майбутньому, становлення міцної системи публічного управління, укріплення публічної влади в державі, створення таких умов в своїй країні, які б унеможливили настання вищевказаних наслідків глобалізації.

Таким чином, глобалізація, як суто ліберально ринково-демократична модель, змінює загальноприйняте бачення державного суверенітету й появу нових структур системи глобального управління. А розвиток глобальної демократії стає об'єктивним процесом зближення політичних систем країн світу, формування політики спільних стандартів і підходів до вирішення загальноцивілізаційних проблем.

Висновки. Глобалізація змінює позиції національних держав, відповідно до цього все більшу частину своїх функцій вони передають міждержавним та міжнародним об'єднанням. В таких умовах важливим питанням залишається збереження суверенітету держави як атрибуту та гаранта її незалежності. В умовах глобалізації суверенітет національної держави стає розмитим поняттям, оскільки в її внутрішню політику втручаються зовнішні

суб'єкти впливу: транснаціональні корпорації, наддержавні органи, що перешкоджає інтересам національної держави і призводить до послаблення її економічного потенціалу, руйнування національних основ функціонування економічної системи. Отже, збереження суверенітету та функцій національної держави у попередньому обсязі в умовах глобалізації практично неможливо, що призводить до появи нових форм суверенітету.

Однак для України в умовах глобалізації й глобальної демократії основними факторами зміцнення суверенітету є налагодження взаємозв'язків зі світовим співтовариством на принципах демократичного врядування, розбудова конкурентоспроможної економіки, демократизації усіх сфер суспільного життя, соціально-політична єдність громадянської нації, територіальна цілісність і сталий розвиток держави.

Також в межах глобального суспільства для Української держави є реальна можливість досягти соціальної гармонії та встановити врівноважений баланс впливу соціальних груп на суспільний розвиток, а отже, й локалізувати небезпечні виклики. Розвивати й поширювати інформаційно-комунікативні технології у різних сферах людської діяльності, накопичувати знання, розвивати цифровізацію та діджиталізацію у діяльності суб'єктів публічної влади, налагоджувати міжкультурну взаємодію.

Перспективи подальшого вивчення. Подальші розвідки порушеної нами в статті проблеми вбачаються в розгляді ролі глобалізації в становленні нового міжнародного інформаційного порядку.

Стаття надійшла до редакції: 12.01.2024

НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз процесів глобалізації та глобальної демократії, що змінюють місце, роль та функції сучасної національної держави, яка протистойть глобалізаційним викликам, зберігаючи свій суверенітет.

Охарактеризовано що під тиском глобалізації відбуваються зміни в політичній та економічній сферах, які впливають на національні держави, що поступово втрачають частину свого суверенітету та підпадають під економічний вплив інших держав, або транснаціональних корпорацій.

Зазначено, що процеси глобалізації показують неспроможність держав в повній мірі захистити власні інтереси, а також громадян від світових економічних та фінансових криз, інформаційних впливів від погіршення екології тощо. В таких умовах національна держава вже не є основним суб'єктом в системі міжнародних відносин, що призводить до ослаблення централізованих інституцій державної влади, змінює загальноприйняте бачення державного суверенітету й появу нових структур системи глобального управління.

Обґрунтовано, що глобальна демократія як явище, що принесене процесами глобалізації, є формою реалізації всезагальної системи політичних демократичних цінностей, як основи побудови демократичного суспільства й формування громадських інститутів, які є основою демократії.

Визначено, що глобальна демократія – це процес взаємовідносин держав, що будується на певній ціннісно-нормативній основі, яка їх об'єднує й утримує їх активність в полі визначених взаємовідносин, що характеризується покращенням взаємозв'язку між державами через формування єдиного інформаційного простору, та появи потреби в новому політичному устрої світу.

Підкреслено, що процеси глобалізації й глобальної демократії є об'єктивними процесами зближення політичних систем країн світу, формування політики спільних стандартів і підходів до вирішення загально-цивілізаційних проблем.

Зроблено висновок, що для України в умовах глобалізації й глобальної демократії основними факторами зміцнення суверенітету є налагодження взаємозв'язків зі світовим співтовариством на принципах демократичного врядування, розбудова конкурентоспроможної економіки, демократизації усіх сфер суспільного життя, соціально-політична єдність громадянської нації, територіальна цілісність і сталий розвиток держави.

Ключові слова: глобалізація, глобальна демократія, національна держава, суверенітет, транснаціональні корпорації, Європейський Союз.

Received: 12.01.2024

References

1. Andrushchenko, V.P. (2018). *Orhanizovane suspilstvo: Problemy suspilnoi samoorganizatsii ta instytualizatsii v period radykalnykh transformatsii v Ukraini na rubezhi stolit: Dosvid sotsialno-filosofskoho analizu [Organized society: Problems of social self-organization and institutionalization in the period of radical transformations in Ukraine at the turn of the century: Experience of socio-philosophical analysis]*. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
2. Baidin, Yu.V. (2012). Derzhavnyi suverenitet i yoho mezhi v umovakh yevropeiskoi intehtratsii (pytannia teorii) [State sovereignty and its limits in the conditions of European integration (a question of theory)]. *Candidate's thesis* [in Ukrainian].
3. Blavatskyi, S. (2002). Dylema hlobalizatsii ta derzhavnoho suverenitetu [Dilemma of globalization and state sovereignty]. zn.ua. Retrieved from: https://zn.ua/ukr/internal/dilema_globalizatsiyi_ta_derzhavnogo_suverenitetu.html [in Ukrainian].
4. Vyznachenno 147 korporatsii, yaki keruiut usim svitom [147 corporations that rule the world have been identified]. (2011). *tsn.ua*. Retrieved from: <https://tsn.ua/groshi/viznachenno-147-korporacyi-yaki-keruyut-usim-svitom.html> [in Ukrainian].
5. Voitovych, R.V. (2007). *Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnoho upravlinnia (teoretyko-metodolohichniy analiz) [The impact of globalization on the state administration system (theoretical and methodological analysis)]*. V.M. Kniazieva (Ed.). Kyiv: Vyd-vo NADU [in Ukrainian].

6. Voronkova, V.H. (2009). Mistse i rol Ukrainy v hlobalizatsiinykh protsesakh suchasnosti [The place and role of Ukraine in modern globalization processes]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA– Humanitarian Bulletin ZDIA*, 37, (pp. 16-33) [in Ukrainian].

7. Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy: dokument vid 16.07.1990 No. 55-XII [Declaration on the State Sovereignty of Ukraine: document dated July 16, 1990 No. 55-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSS – Information of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR*, 31, st. 429 [in Ukrainian].

8. Smolii, V.A. (Eds.). (et al.). (2004). *Entsyklopediia istorii Ukrainy [Encyclopedia of the history of Ukraine]*. Kyiv: «Naukova dumka». Retrieved from: <http://www.history.org.ua/?termin=Globalizaciya> [in Ukrainian].

9. Yevtushenko, O.N. (2023). Migrantsiini protsesy v krainakh YeS ta Ukraini v umovakh hlobalizatsii ta viiny [Migration processes in EU countries and Ukraine in the conditions of globalization and war]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 20, (pp. 423-444) [in Ukrainian].

10. Kovalenko, V.V. (2016). *Finansova hlobalizatsiia ta yii vplyv na protsesy zlyttia i pohlynannia bankiv Ukrainy [Financial globalization and its impact on the processes of mergers and acquisitions of Ukrainian banks]*. Retrieved from: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/132.pdf> [in Ukrainian].

11. Koval, Ya.S. (2022). Osoblyvosti funktsionuvannia natsionalnoi derzhavy v umovakh hlobalizatsii [Peculiarities of the functioning of the national state in the conditions of globalization]. *ir.kneu.edu.ua*. Retrieved from: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3de1d7e4-f9ef-4c68-8059-1c94cef5d56f/content> [in Ukrainian].

12. Kresina, I.O. (2007). Novi tendentsii u doslidzhenni instytutu natsionalnoi derzhavy v umovakh hlobalizatsii [New trends in the study of the institution of the nation state in the conditions of globalization]. *Natsionalna derzhava i pravo v umovakh hlobalizatsii – National state and law in the conditions of globalization*. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy [in Ukrainian].

13. Krysanov, D.F., & Varchenko, O.M. (2020). Ahrarno ekonomichni systemy v umovakh posylennia ekzohennoi ta endohennoi turbulentnosti [Agrarian economic systems in conditions of increased exogenous and endogenous turbulence]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economy and management of agriculture*, 2, (pp. 7-21). Retrieved from: <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5636/1/agrarno-ekonomichni.pdf> [in Ukrainian].

14. Marshalok, T. (2021). Sutnist staloho rozvytku i yoho turbulentnist v sviti ta Ukraini [The essence of sustainable development and its turbulence

in the world and Ukraine]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-economic problems and the state*, 2 (25), (pp. 523-532). Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21mtystu.pdf> [in Ukrainian].

15. Motren, S. (2014). Hlobalna demokratiiia yak pryntsyyp mizhtsyvilizatsiinoho dialohu v konteksti svit-systemnykh transformatsii [Global democracy as a principle of intercivilizational dialogue in the context of world-system transformations]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politolo. studii – Bulletin of Lviv University. Philosophical and political science series studio*, 4, (pp. 185-196) [in Ukrainian].

16. Oliinyk, O.M. (2009). Kontseptualizatsiia hlobalizatsii: metodolohichni aspekty [Conceptualization of globalization: methodological aspects]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA – Humanitarian Bulletin ZDIA*, 38, (pp. 41-51) [in Ukrainian].

17. Pohorska, I.I., & Lkishyk, D.M. (2012). Tsinnist natsionalnoho suverenitetu v teorii ta praktytsi zovnishnoi polityky suchasnoi derzhavy [The value of national sovereignty in the theory and practice of the foreign policy of the modern state]. *Problemy mizhnarodnykh vidnosyn – Problems of international relations*, 4, (pp. 39-54) [in Ukrainian].

18. Prushkivska, E.V., & Shevchenko, Yu.O. (2009). Superechnosti rozvytku hlobalizatsii: natsionalnyi aspekt [Contradictions of the development of globalization: the national aspect]. *Ekonomichni nauky. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Economic sciences. Bulletin of the Zaporizhzhya National University*, 1(4), (pp. 161-166) [in Ukrainian].

19. Pshenychnyi, M.S. Mizhnarodno-pravove rehuliuвання diialnosti transnatsionalnoi kompanii (TNK) [International legal regulation of activities of a transnational company]. (n.d.). dspace.onua.edu.ua. Retrieved from: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3484/%D0%9F%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].

20. Skrypniuk, O. (2014). Problemy zabezpechennia derzhavnogo suverenitetu Ukrainy na suchasnomu etapi (konstytutsiino-pravovyi aspekt) [Problems of ensuring the state sovereignty of Ukraine at the current stage (constitutional and legal aspect)]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2 (77), (pp. 18-26) [in Ukrainian].

21. Stiglits, Dzh. (2003). *Hlobalizatsiia ta yii tiahar [Globalization and its burden]*. Kyiv: Vyd. dim «KM Akademiia» [in Ukrainian].

22. Terletska, I. (2017). Vzaiemovplyv politychnoi ta ekonomichnoi sfer DOI: 10.34132/pard2024.23.11 «Public Administration and Regional

Development» <https://pard.mk.ua/index.php/journal> v umovakh hlobalizatsii [Interaction of political and economic spheres in the conditions of globalization]. Visnyk KNTEU, Derzhava ta ekonomika – Knteu Bulletin, State and economy, 5, (pp. 49-60) [in Ukrainian].

23. Tsykin, V.O. (2007). *Hlobalizatsiia: noosfernyi pidkhid [Globalization: a noospheric approach]*. Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka [in Ukrainian].

24. Yuskiv, B.M. (2009). *Hlobalizatsiia i trudova mihratsiia v Yevropi [Globalization and labor migration in Europe]*. Rivne: vydavets O. M. Zen [in Ukrainian].

25. Yavorska, H. (2011). Problema obmezhenia derzhavnoho suverenitetu v umovakh intehratsii Ukrainy do YeS [The problem of limiting state sovereignty in the context of Ukraine's integration into the EU]. *niss.gov.ua*. Retrieved from: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhn_arodni-vidnosini/problema-obmezheniya-derzhavnogo-suverenitetu-v-umovakh [in Ukrainian].

26. Yakoviuk, I.V. (2014). Derzhavnyi suverenitet [State sovereignty]. *Teoriia derzhavy i prava – Theory of the state and law*, (pp. 56-58). O.V. Petryshyna (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

27. Burbach, R., & Robinson, W. (1999). The Fin de Siecle Debate: Globalization as Global Shift. *Science and Society*, (Vol. 63), 1, (pp. 10-39) [in English].

28. Ferrer, A. (1996). *Historia de globalizacion. Origenes del orden economico mundial*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Economica de Argentina [in Spanish].

29. Fukuyama, F. (2004). *State Building, Governance and World Order in the 21st Century*. Ithaca: Cornell University Press [in English].

30. Heywood, A. *Introducing Global Politics. Teaching Resources: Sample chapter from Politics*. Retrieved from: [http://www.palgrave.com/resources/CW20resources20\(by20Author\)/H/Heywood-Global-Politics/9781137349262_sample.pdf](http://www.palgrave.com/resources/CW20resources20(by20Author)/H/Heywood-Global-Politics/9781137349262_sample.pdf) [in English].

31. Hoffmann, S. (2002). Clash of Globalizations. *Foreign Affairs*, (pp. 104-105) [in English].

32. Madeley, J. (2008). *Big Business, Poor Peoples: How Transnational Corporations Damage the World's Poor*. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?isbn=1848134959> [in English].

33. Klair, L. (1999). Competing Conceptions of Globalization. *Journal of World Systems Research*, (Vol. 5), 2, (pp. 143-162) [in English].

34. Kraus, N.M. & Kraus, K.M. (2018). Digitization in the Conditions of Institutional Transformation of the Economy Basic Components and Tools of Digital Technologies. *Intellect XXI*, 1, (pp. 211-214) [in English].

35. Ku, J., & Yoo, J. (2013). *Globalization and Sovereignty*. Retrieved from: https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1576&context=faculty_scholarship [in English].
36. Levitt, T. (1983). The Globalization of Markets. *Harvard Business Review*, (Vol. 61), 3, (pp. 92-102) [in English].
37. Linz, J., & Stepan, A. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. Baltimore: The Johns Hopkins univ. press [in English].
38. Mann, M. (1984). The autonomous power of the state: Its origins, mechanisms and results. *European journal of sociology*, (Vol. 25), 2, (pp. 185-213). Cambridge, UK [in English].
39. Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: SAGE Publications Ltd [in English].
40. Robinson, W.I., & Harris, J. (2000). Toward a Global Ruling Class? Globalization and the Transnational Capitalist Class. *Science and Society*, (Vol. 64), 1, (pp. 11-54) [in English].
41. Rosenau, J. (1990). *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*. New Jersey: Princeton University Press [in English].
42. Scheurman, W. (2009). Postnational democracies without postnational states? Some skeptical reflections. *Ethics and global politics*, (Vol. 2), 1, (pp. 41-63) [in English].

Відомості про автора / Information about the Author

Олександр Євтушенко, д. політ. наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: alnievt@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5161-3312>.

Oleksandr Yevtushenko, Doctor of Political of Sciences, Professor of the Department of Public Management and Administration, Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Black Sea National University named after Peter Mohyla, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: alnievt@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5161-3312>.

Юлія Горенко, аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування, Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: juliagorenko12@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0004-5303-2345>.

Julia Gorenko, PhD-student of the Department of Public Management and Administration, Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Black Sea National University named after Petro Mohyla, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: juliagorenko12@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0004-5303-2345>.

Yevtushenko O., & Horenko J. (2024). The national state in the context of globalization and global democracy. *Public Administration and Regional Development*, 23, 199-224. <https://doi.org/10.34132/pard2024.23.11>